

Анотація

Э.Р.Зарединова, Р.И.Зиядинова

Понятие «компетенция» и «компетентность» в контексте компетентностного подхода в образовании

В статье осуществлен анализ взглядов ученых к определению сущности понятия «компетентность» и «компетенция», рассмотрены различные подходы на трактовку понятий в контексте компетентностного подхода в образовании. Анализ взглядов ученых к выявлению сущности понятия «компетентность» и «компетенция» показал, что сущность обозначенных понятий и их дифференциация трактуется по-разному. В статье осуществлена попытка проанализировать и обобщить многообразие подходов к данной проблеме.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, компетентность.

Summary

E.R.Zaredinova, R.I.Ziyadinova

Concept of «Competency» and «Competence» in the Context of the Competence-Based Approach in Education

Analysis of the views of scientists to the definition of the term «competence» and «competency» is done in the article, various approaches to the interpretation of the concepts in the context of the competence-based approach to education are studied. Analysis of the views of scientists to identify the essence of the notion «competence» and «competency» has shown that the substance of the mentioned concepts and their differentiation is treated differently. The article made an attempt to analyze and summarize the diversity of approaches to the problem.

Key words: competence-based approach, competence, competency.

Дата надходження статті: «27» лютого 2013 р.

УДК 376.56-053.4+378.147.026(045)

Л.В.ЗДАНЕВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Дидактичне тестування студентів зі спецкурсу «Деадаптація дошкільників та її наслідки» (за матеріалами констатувального експерименту)

Автор розкриває теоретичні підходи з досліджуваної проблеми, інтерпретує погляди різних дослідників. Знайомить з різними підходами щодо визначення поняття «тест», «дидактичний тест» та їх класифікацій, особливостями складання тестів закритої форми та їх компонентами для студентів бакалавріату зі спеціальності «Дошкільна освіта», основними традиційними формами тестових завдань, принципами побудови відповіді. Описує основні правила, яких необхідно дотримуватися у процесі формулювання завдань для тих, хто буде проходити тестування. Пропонує результати власного дослідження, які підтверджують актуальність та практичну необхідність дослідження окремих питань.

Ключові слова: тест, дидактичне тестування, деадаптація, дошкільний вік, класифікація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У практиці роботи вищої школи одним із найбільш ефективних методів для вирішення проблеми визначення вихідного рівня компетентності студентів із навчальної дисципліни є тест. Уперше поняття тесту було введено у 1890 р. Дж. Кеттеллом. Ідеї, запропоновані Дж.Кеттеллом при тестуванні, у наш час становлять основу сучасної тестології, а саме: рівність умов для всіх випробовуваних; обмеженість у часі; відсутність сторонніх у лабораторії; надійність обладнання; забезпечення однакового інструментарію і чіткості умов завдань; оброблення результатів тестування статистичними методами [2].

Аналіз науково-методичної літератури свідчить про існування різних підходів щодо визначення поняття «тест» та їх класифікацій. У контексті проблеми, яка розглядається, ми скористаємося визначенням дидактичної діагностики як можливості з'ясування рівня навчальних результатів. Головним визначенням специфіки педагогічних (тобто дидактичних) тестів є можливість їх використання для оцінки навчальних досягнень студентів.

Під дидактичним тестом ми будемо розглядати комплекс завдань, спрямованих на оцінку рівня навчальних досягнень того, хто навчається чи самостійно вивчає матеріал певної дисципліни (модуля). Предметом такої оцінки є знання, уміння та навички студента, а не його

особистісні якості або фізичні дані. Зазначимо, що для розробки дидактичних тестів для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» ОКР – бакалавр, ми скористалися вже загальновідомими підходами таких науковців, як Л.Ф.Бурлачука, В.Г.Жили, П.Клайна, В.П.Пугачова, С.К.Хаджирадевої, О.Я.Чебикіна, В.Д.Шадрикова, В.Швец, В.Д.Шпильова та ін. Так, найвагомішими перевагами дидактичного тесту перед традиційними формами контролю науковці вважають: можливість кількісного вимірювання рівня знань і складності завдань (іншого інструмента для вимірювання прихованих (латентних) педагогічних параметрів не існує) за рахунок спеціальної методики одержання результатів; об'єктивність оцінки і повне охоплення всього масиву знань, що перевіряються під час контролю; систематичність контролю та індивідуальний підхід до самоосвітньої діяльності кожної особи; технологічність (автоматизація процесу оцінки навчання).

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що існують різні підходи щодо складання тестів оцінки навчальних досягнень. Рекомендації з їх складання розробляються як педагогами (В.Г.Жила, В.Л.Петренко, І.В.Філончук, С.К.Хаджирадева, В.Д.Шпильовий та ін.), так і психологами (М.Р.Богданова, Л.Ф.Бурлачук, С.М.Морозов, Л.І.Москвіна, В.П.Пугачова, О.Я.Чебикін та ін.).

На думку дослідників [1–4, 7], дидактичне тестування має свої недоліки: відносну складність створення тесту (перевірка на відповідних вибірках, визначення надійності, валідності та ін.); необхідність проведення пілотних досліджень на етапі створення тестів тощо. Незважаючи на певні труднощі розробки змісту дидактичного тестування студентів, було розроблено пакет тестових завдань (вхідний контроль) і комп'ютерне діагностування (вихідний контроль).

З метою ефективного використання дидактичних тестів у роботі зі студентами спочатку було визначено навчальні стандарти, а саме: якими знаннями, уміннями та навичками повинні оволодіти студенти бакалавріату під час вивчення даного курсу (модуля), по закінченні роботи семінару, виконання самостійної роботи).

Фахівці (Л.Ф.Бурлачук, С.М.Морозов, С.К.Хаджирадева, О.Я.Чебикін та ін.) визначають п'ять основних правил, яких необхідно дотримуватися у процесі формулювання завдань для тих, хто буде проходити тестування. Так, завдання повинні: конкретно визначати, що саме студент буде здатен виконати наприкінці практичного заняття; описувати певні наочні дії чи результат; посилатися на конкретні розділи робочої програми або методичного посібника, монографії тощо, які вивчатимуться; окреслювати певний рівень сформованості знань, умінь та навичок; визначати умови, за яких студент зможе досягти очікуваного результату або продемонструвати відповідні навички та вміння [2; 3]. Якщо викладач під час семінару або практичного заняття дійсно хоче одержати якісний результат наприкінці роботи, то зміст дисципліни, що викладається, повинен бути структурованим, зі сталим формально-логічним зв'язком. Умовно можна визначити такі групи навчальних елементів, що мають схожі смислові ознаки: систему мови дисципліни: поняття, терміни, визначення, позначення тощо; основи навчальної дисципліни: явища, властивості, факти, їх сукупність та систематика та ін.; сутність навчальної дисципліни: концептуальні положення, категорії, закони, моделі тощо; причинно-наслідкові алгоритми навчальної дисципліни: логічні зв'язки, наслідки чогось, процедури встановлення зв'язків та алгоритмів і т. д. [2; 6; 7].

Формулювання цілей статті... Метою статті є з'ясування особливостей складання тестів для студентів бакалавріату зі спеціальності «Дошкільна освіта».

Виклад основного матеріалу... Основними традиційними формами тестових завдань, що можуть бути рекомендовані для складання дидактичних тестів, є такі: завдання закритої форми (формату) із запропонованими відповідями; завдання відкритої форми (формату) із вільно конструйованими відповідями.

Під час організації і проведення констатувального етапу нашого дослідження, було використано можливості дидактичного тестування. Коротко схарактеризуємо особливості складання тестів закритої форми. Тестові завдання закритої форми (формату) складалися з трьох компонентів: інструкції з їх виконання; запитальної (змістової) частини; відповіді (ей). Форма подання текстових або графічних тестових завдань задовольняла певні рекомендації щодо розробки дидактичних тестів. Декілька тестових завдань однакової форми супроводжувалися однією інструкцією виконання, яка чітко й однозначно, без подвійного тлумачення, описувала спосіб визначення вибраної відповіді і, при потребі, містила необхідні пояснення. Тестові завдання закритої форми розрізняють ще і за принципом побудови відповіді.

Альтернативні тестові завдання, які ми пропонували студентам, передбачали наявність двох варіантів організації відповіді типу «так – ні»; «правильно – неправильно» тощо. Як правило, їх використовували для грубої перевірки правильності вибору або прийняття рішення у згорнутій формі. Тестові завдання з *множинним вибором* передбачали принаймні три можливі відповіді

(але не більше п'яти). Завдання такого типу використовували в тих випадках, коли необхідно перевірити вміння правильно відтворювати одержані знання. У цьому типі тестових завдань у запропонованих декількох відповідях була правильною лише одна. При складанні таких завдань завжди виникають труднощі у виборі *дистракторів – правдоподібних варіантів відповідей*, які повинні виглядати достатньо прийнятними. У свою чергу, завдання з множинним вибором ми розділяли на види згідно з принципом підбору правильних та правдоподібних відповідей.

Тестові завдання з простим множинним вибором, відповідь на які будується за принципом класифікації, використовували тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менше трьох, але відповідь більш складна, ніж відповідь типу «так – ні». Така форма тестового завдання є проміжною між альтернативними тестовими завданнями та тестовими завданнями з множинним вибором.

Нами також було використано тестові завдання, у відповідях яких застосовано принцип кумуляції (лат. *sumulatio*, від *sumulo* – згрібаю, нагромаджую) для перевірки повноти знань та умінь. Запитальна частина таких завдань мала порівняльний зміст: одна з декількох відповідей була найкращою, найбільш правильною, найбільш повною, такою, що частіше зустрічається.

Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку) розроблялися для перевірки вмінь виявляти розпізнавальні ознаки різних явищ, ситуацій тощо. У процесі виконання таких завдань студенти аналізували запропонований матеріал, синтезували його та робили відповідні висновки. Тестові завдання з *множинними відповідями «правильно – неправильно»* нами використовувалися в ситуаціях, коли відповіді або рішення можуть бути тільки правильними або неправильними (на відміну від тестових завдань з однією більш правильною відповіддю), вони не мають жодних відтінків переваги і є категоричними. Крім того, на запропоноване запитання існувало декілька правильних відповідей. У такому разі ми вважали, що перевірялася глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо. Завдання цього типу містили основу, до якої, як правило, пропонувалося чотири пронумеровані відповіді. Ми з'ясували особливості складання тестів закритої форми. Зазначимо, що в практиці складання дидактичних тестів ми не використовували тести відкритої форми, тому що статистична обробка даних тестів достатньо складна.

Дидактичні тести, складені нами, як правило, містили такі елементи:

1. Назва теми (навчальної дисципліни), за якою проводиться тест.
2. Інструкція з виконання тесту.
3. Тестові завдання.
4. Бланк відповідей.
5. Правильні відповіді (тим, хто виконує тест, надаються тільки після його виконання).
6. Норми оцінок.

Назвемо складові тестових завдань, а саме: безпосередньо завдання починається з активного дієслова – того, що необхідно зробити: *вказіть, підкресліть, відзначте, запишіть, виберіть правильну відповідь, закінчіть пропозицію, впишіть пропущений текст тощо*); *твердження, малюнки, таблиці, формули, схеми, частина яких пропущена; запитання; варіанти відповідей (якщо такі є)*.

Наш підхід до дидактичного тестування передусім ґрунтувався на необхідності актуалізації знань студентів, які будуть працювати в дошкільних навчальних закладах, і будуть вирішувати проблеми дезадаптованих дошкільників майже щодня. Наведемо приклад визначення рівня професійної компетенції студента зі спецкурсу «Дезадаптація дошкільників та її наслідки».

1) *Оцініть ці твердження за шкалою від 1 до 5 (1 – повністю згоден, 2 – згоден, 3 – сумніваюся, 4 – швидше не згоден, 5 – абсолютно не згоден):*

А. Дезадаптація – психічний стан, що виникає в результаті невідповідності соціопсихологічного чи психофізіологічного статусу дитини вимогам нової соціальної ситуації.

1 - 2 - 3 - 4 - 5

Б. Дезадаптація – процес, що не торкається патології та пов'язаний із відвиканням від одним звичних умов, і, відповідно, звиканням до нових.

1 - 2 - 3 - 4 - 5

2) *Що, на Вашу думку, означає префікс «дез»?*

1 – віддалення, виділення, скасування, припинення, усунення чого-небудь; 2 – виражає дію знищення, видалення, спотворення чогось; 3 – поділ, розлад, позбавлення, утруднення, втрату; 4 – важко відповісти; 5 – не знаю.

3) *У педагогіці часто зустрічаються інші терміни як синонімічні до терміна «дезадаптовані дошкільники». Яке слово (або які), на Вашу думку, є синонімом до цього терміна? (підкресліть, може бути декілька відповідей)*

Важковиховувані; ті, що важко навчаються; педагогічно запущені; соціально запущені;

бездоглядні; девіантні; делінквентні; кримінальні; дискомфортні; асоціальні; невстигаючі; негативні; відчужені; агресивні; конфліктні; депривовані; діти-індиго; немає жодного синоніма.

4) При всьому різноманітті підходів до організації роботи з дезадаптованими дошкільниками що, на Вашу думку, більшою мірою необхідно використовувати для отримання позитивного результату? (підкресліть, може бути до 3-х відповідей):

1 – проявляти частіше великодушність, терплячість, доброту; 2 – доводити батькам, що здатність без агресії сприймати поведінку та форми самовираження їхньої дитини, яка відрізняється від однолітків, це – кращий шлях; 3 – різноманітні форми взаємодії з батьками та психологічна готовність до позитивної взаємодії дасть позитивний результат; 4 – повага прав іншого (в т.ч. права бути іншим), а також утримання дитини від заподіяння шкоди для всіх і для самої себе; 5 – важко відповісти.

5) Чи необхідний додатковий курс (спецсеминар) для більш глибокого вивчення питань організації роботи з дезадаптованими дошкільниками?

1 – так, це має бути спецсеминар; 2 – так, це має бути спецсеминар, де більша кількість годин – практичні заняття; 3 – у розділі дошкільної психології мають бути теми стосовно роботи з такими дошкільниками; 4 – у розділі дошкільної педагогіки повинні бути теми щодо роботи з такими дошкільниками; 5 – мені достатньо знань із цього питання.

6) Як Ви вважаєте, за який проміжок часу можна подолати дезадаптацію в дитини дошкільного віку?

1 – 2-3 місяці; 2 – залежить від рівня дезадаптації дитини; 3 – не більше 6 місяців; 4 – упродовж року; 5 – важко відповісти.

Після проведення дидактичного тестування проводиться обробка результатів за такими даними:

Усього діагностичних завдань – 6. Оцінка правильної відповіді – 5.

Максимальна сума балів – 30. Діапазон рівня сформованості навчальної компетенції:

а) високий рівень сформованості – 30 балів; б) середній рівень сформованості – 10-25 балів; в) припустимий – 5-9 балів; г) критичний – до 9 балів. Еквівалент успіху (ЕУ) в % відношенні до максимальної суми балів.

$$EY = \frac{\text{сума набутих балів}}{\text{максимальна сума балів}} \times 100\%.$$

Висновки... Ми навели тільки один приклад використання варіантів дидактичного тестування. Проте, готуючи інші тести для використання, ми враховували такі положення: 1) не допускати зловживання тестами або їх результатами; 2) усвідомлювати об'єктивні можливості й недоліки тестів та не очікувати від них більшого, ніж вони можуть дати; 3) використовувати в навчальному процесі такі тестові завдання, які б не тільки перевіряли оволодіння студентами навчальним матеріалом, але й спонукали їх мислити; 4) прагнути отримати оперативні й об'єктивні результати, пам'ятати про те, що інформація, одержана тестовим шляхом, ніколи не може бути повною і всеосяжною.

Подальшу розробку проблеми вбачаємо у підготовці опитувальників для студентів бакалавріату як однієї з форм діагностики рівня сформованості навчальних досягнень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Булах І. Є. Створюємо якісний тест : навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
2. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психологической диагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – К. : Наукова думка, 1998. – 200 с.
3. Дидактичне тестування в системі підвищення кваліфікації держслужбовців / за заг. ред. О. Я. Чебикіна, С. К. Хаджирадевої. – Одеса, 2002. – 25 с.
4. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование / П. Клайн. – К., 1994. – 238 с.
5. Михалева Т. Г. Оценка учебных достижений / Т. Г. Михалева, В. А. Хлебников // Педагогическая диагностика. – 2002. – № 2. – С. 45–52.
6. Морська Л. І. Методика здійснення змістової валідизації дидактичного тесту [Електронний ресурс] // «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку : е-журнал. – 2009. – Вип. № 1. – Педагогічні видання. – Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science/.
7. Шпильовий В. Д. Створення тестів та проведення тестового контролю якості підготовки / Шпильовий В. Д., Жила В. Г. – Луганськ, 1997. – 78 с.

Анотація

Л.В.Зданевич

Дидактическое тестирование студентов по спецкурсу «Деадаптация дошкольников и ее последствия» (по материалам констатирующего эксперимента)

Автор раскрывает теоретические подходы по исследуемой проблеме, интерпретирует взгляды других исследователей. Знакомит с разными подходами к определению понятия «тест», «дидактический тест» и их классификаций, особенностями составления тестов закрытой формы и их компонентами для студентов бакалавриата по специальности «Дошкольное образование», основными традиционными формами тестовых заданий, принципами построения ответа. Описывает основные правила, которые необходимо соблюдать в процессе формулирования задач для тех, кто будет проходить тестирование. Предлагает результаты собственного исследования, подтверждающие актуальность и практическую необходимость исследования отдельных вопросов.

Ключевые слова: тест, дидактическое тестирование, деадаптация, дошкольный возраст, классификация.

Summary

L.V.Zdanievych

Didactic Testing of Students with Special Course «Disadaptation of Preschoolers and its Consequences» (Based on the Stating Experiment)

The author reveals theoretical approaches on the problem under research, interprets the views of different researchers. She acquaints with various approaches as for determination of the notion «test», «didactic test» and their classifications, peculiarities of making tests of the closed form and their components for the students-bachelors on speciality «Pre-School Education», basic traditional forms of test tasks, principles of construction of the answer. The author describes main rules, which must be followed in the process of forming tasks for those who will be tested. She offers the results of her own research, which prove topicality and practical necessity of research of some questions.

Key words: test, didactic testing, deadaptation, pre-school age, classification.

Дата надходження статті: «23» січня 2013 р.

УДК 37.018.46

С.В.ІВАШНЬОВА,

кандидат педагогічних наук
(м.Владивосток, Російська Федерація)

Визначення критеріїв професійної компетентності педагогічних працівників

У статті представлено результати вивчення різних моделей професійної компетентності педагогічних працівників, емпіричного дослідження показників та дескрипторів кваліфікації, які використовуються в процесі атестації педагогічних працівників, запропонована авторська система показників та дескрипторів професійної компетентності на основі таксономії Б.Блума.

Ключові слова: професійна компетентність; кваліфікаційна категорія; таксономія Б.Блума; атестація педагогічних працівників; показник; дескриптор.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних дослідженнях «професійна компетентність педагога» є одним з базових понять педагогічної акмеології, яка досліджує шляхи досягнення педагогом свого особистісного розвитку і є складовим компонентом поняття педагогічного професіоналізму в цілому. Зростання кількості і тематики наукових досліджень, присвячених вивченню сутності і структури професійної компетентності, умов її формування, розвитку та функціонального наповнення свідчить про багатогранність і складність цього явища. Збільшення кількості досліджень, спрямованих на вивчення інформаційної, фахової, комунікативної, інформаційно-комунікаційної, здоров'єзберігаючої, лінгвістичної, культурологічної, міжкультурної та інших компетентностей однозначно вказує на необхідність узгодження понятійного апарату, встановлення ієрархічних зв'язків на основі порівняння отриманих науковцями результатів. При цьому в сучасних українських дослідженнях не приділяється достатньо уваги питанню визначення рівня професійної компетентності в процесі атестації педагогічних кадрів. Визначення єдиних критеріїв професійної компетентності допоможе вирішити проблему встановлення єдиних вимог на основі науково-обґрунтованої моделі.

Формулювання цілей статті... Мета статті – на основі аналізу наукових праць встановити спільні елементи різноманітних моделей професійної компетентності та побудувати на їх основі теоретичну модель професійної компетентності педагогічних працівників; проаналізувати вимоги